

ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2000
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ:
ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

- 1.
- α. Ο ποιητής τοποθετεί τη δράση μέσα σε ένα πλαίσιο ιστορικό, στις παραμονές της άλωσης της Πόλης (1453), για να μιλήσει όμως για την Ελλάδα της εποχής του και τα προβλήματα της. Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου γράφεται δέκα χρόνια μετά την ήττα του 1897 και πέντε πριν από τους Βαλκανικούς πολέμους. Το έθνος προσπαθούσε να ισορροπήσει πολιτικά, εθνικά, οικονομικά (το 1894 ο Τρικούπης ανακοίνωσε την πτώχευση της Ελλάδας) και πολιτιστικά μέσα σε μια καθημερινότητα που τη διέκρινε η απαισιοδοξία και η αβεβαιότητα για το μέλλον. Η Ελληνική κοινωνία αστικοποιούνταν, ενώ αποκαθίστανταν εθνικά και ενσωματώνονταν στον ελληνικό κρατικό κορμό αλύτρωτες περιοχές. Ωστόσο, την κρίσιμη αυτή στιγμή μετά την ήττα του 1897, που πλήγωσε το εθνικό φιλότιμο και προκάλεσε έντονη αγωνία για το παρόν και το μέλλον του κράτους και της φυλής, έλειπαν οράματα και ηγέτες. Αυτή τη στιγμή ο Παλαμάς ένωσε την ανάγκη να σκύψει πάνω από τα εθνικά ιδανικά και να τα εκφράσει μέσα από τη σύμφυση ιστορικών, μυθικών και φιλοσοφικών στοιχείων.
- β. Ο Παλαμάς συγκέντρωσε στο Δωδεκάλογο και ξετύλιξε στον άξονα της θαυμαστής ιστορικής του συνείδησης όλους τους ιστούς των εθνικών και φυλετικών προβλημάτων που είχαν ανακύψει από την επανάσταση του '21 και έπειτα, κι είχαν δραματικά κορυφωθεί από το 1897 κι εδώ. Το ποίημα είναι το ημερολόγιο μιας συνείδησης σε αναζήτηση ενός αρείσματος γύρω από ένα θέμα-οδηγό: ένας πρωταγωνιστής σύμβολο, ο αρνητής Γύφτος, θέλει να δει να αφανίζεται η περιφρονημένη κι εξευτελισμένη πατρίδα του, για να μπορεί να την κάνει να αναγεννηθεί καθαρή και αδιάφθορη σε μια νέα υπόσταση, με νέα πεπρωμένα. Η πρόθεση του Παλαμά είναι διάφανη: θέλει να τελειώνει με εκείνη την Ελλάδα που παραχάραξε τα ευγενέστερα ιδεώδη της επανάστασης και θέλει να ελπίζει στην καθολική της αναγέννηση. Οι Έλληνες, έχοντας δοκιμαστεί από τα πεπρωμένα, εξιλεώθηκαν πια· τώρα πρέπει να έρθει η στιγμή της λύτρωσής τους.
2. **Ενότητα Α** (στ. 1-24): Η προφητεία για την πτώση.
- α. Στίχοι 1-5: Η προφητεία της πτώσης
- β. Στίχοι 6-10: Η περιγραφή της πτώσης
- γ. Στίχοι 11-16: Ο θάνατος
- δ. Στίχοι 17-24: Εγκατάλειψη του σώματος από την ψυχή
- Ενότητα Β** (στ. 25-41): Η προφητεία για την ανάσταση
- α. Στίχοι 25-29: Το έλεος του Θεού
- β. Στίχοι 30-34: Η αναγέννηση

γ. Στίχοι 35-41: Το ξαναπέταγμα

3. Τα σχήματα λόγου (συνολικά) που απαντούν στους πρώτους πέντε στίχους του ποιήματος είναι:

- χιαστό (στιχ. 1,2): Μες τις παινεμένες χώρες

χώρα παινεμένη

- επαναστροφή (στ. 1,2): Μες τις παινεμένες χώρες. Χώρα παινεμένη
- κύκλος (στ. 1,2): Μες τις παινεμένες χώρες. Χώρα παινεμένη
- προσωποποίηση (στιχ. 1): Χώρα (χρησιμοποιείται δεύτερο πρόσωπο)
(στιχ. 3): Φήμη
- μεταφορά (στ. 3): θα πέσεις
- οπτικοακουστική εικόνα (στιχ. 3,4): το στερνό το σάλπισμα της θα σαλπίζει σε ...
- παρήχηση του σ (στ. 4): Το στερνό το σάλπισμα της θα σαλπίζει σε....
- συστοιχία (στ. 4): Το σάλπισμα της θα σαλπίζει.

Με τα σχήματα λόγου αυτά ο ποιητής πετυχαίνει:

- να τονίσει τη σημασία της Χώρας στο παρελθόν, άρα και το μέγεθος της παρακμής της στο παρόν.
(χιαστό- κύκλος- επαναστροφή)
- να δώσει αμεσότητα στην απόστροφή του στη Χώρα (προσ/ση) επιτείνοντας το δραματικό τόνο της φωνής του.
- να δημιουργήσει μια υποβλητική ατμόσφαιρα που παραπέμπει στην Αποκάλυψη και συντελεί στην παρουσίαση των γεγονότων ως προφητειών.
- να ενισχύσει το οραματικό ύφος του κειμένου προβάλλοντας την κατάντια της Πόλεως και το αναπόφευκτο της Πτώσης (μεταφορά και συστοιχία)
- να ζωντανέψει την εικόνα δίνοντας μουσικότητα στο στίχο κι αισθητοποιώντας το σάλπισμα (παρήχηση)

Σκοπός των παραπάνω είναι η κατάδειξη της παρακμής και της κατάντιας της Πόλης που οδηγεί στη βέβαιη πτώση της (ιστορική νομοτέλεια).

4. Στίχοι 35 - 41: Το ξαναπέταγμα

Ο στίχος 35 δείχνει ότι δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα από την αναγέννηση, γιατί η Ψυχή είχε φθάσει στην έσχατη εξαθλίωση και διαφθορά, έχοντας πια και επίγνωση της κατάστασης της. Αλλά η αίσθηση του έσχατου βάθους κάνει ακόμη πιο έντονη την αίσθηση του ύψους, την ώθηση προς τα πάνω που δίνεται στους στίχους 38-41. Η επανάληψη της λέξης φτερά και η παρήχηση του **φι**, του **ρο** και του **ταυ** δίνουν την αίσθηση της ροής και της ανακούφισης.

Σε όλο το απόσπασμα διάχυτα είναι η ελπίδα και η αισιοδοξία, ως αποτέλεσμα της προσπάθειας του ποιητή να εμψυχώσει τους Έλληνες για την ανύσταση και την αναγέννηση του έθνους.

5. Και ο Παλαμάς και ο Σικελιανός εκφράζουν το κοινό όραμα ανόδου της Ελλάδας προς ένα υψηλότερο και ηρωικότερο αύριο, δηλαδή την προσδοκία ανόρθωσης της χώρας από την παρακμή στην οποία είχε εκπέσει σε σύγκριση με την προηγούμενη αίγλη της.

Παλαμάς: στ.27 «μόλις ξημερώσει μίαν αυγή», στ.28 «και να σε καλέσει ο λυτρωμός» (Ω Ψυχή), στ.31-34 «θα γδυθείς της αμαρτίας το ντύμα, και ξανά κυβερνημένη κι αλαφρή, θα σαλέψεις σαν τη χλόη, σαν το πουλί, σαν τον κόρφο το γυναικείο, σαν το κύμα», στ.39-41.

Σικελιανός: στ. 1 «Ομπρός βοηθάτε να σηκώσουμε τον ήλιο πάνω από την Ελλάδα ομπρός βοηθάτε ...πάνω από τον κόσμο.», στ.9 - 10 «Ομπρός ...αδερφοί μου!»)

[Σημείωση: Ο Σικελιανός, ωστόσο, οικουμενικοποιεί το όραμα του: Η ανόρθωση του ελληνικού πολιτισμού θα συμβάλει στην εξύψωση και του παγκόσμιου.]

Ο Παλαμάς πιστεύει ότι το όραμα θα υλοποιηθεί, όταν ο θεός της αγάπης λυπηθεί την Ψυχή της Χώρας και τη λυτρώσει από την Αμαρτία, όταν η πολιτική ηγεσία («κυβερνημένη») αποβάλλει το στείρο μεγαλοϊδεατισμό, και όταν το έθνος συνδεθεί γόνιμα και κριτικά με το ένδοξο παρελθόν και στηριχθεί στις γνήσιες αξίες της παράδοσης απορρίπτοντας την «αμαρτία της», δηλαδή τον αποπροσανατολισμό από νόθα ιδανικά.

Ο Σικελιανός αναδεικνύει σε πρωτεργάτες της αναγεννητικής αυτής προσπάθειας τους Έλληνες, οι οποίοι πρέπει με κοινό αγώνα να ανορθώσουν τον Ήλιο, δηλαδή τον πολιτισμό τους και αυτός με τη σειρά του, με τη «φλόγα» και τη δύναμη του θα τους ενισχύσει («μια έλασε με τη φωτιά του», «η φλόγα του μας τυλίγει»). Επιπλέον, ο ποιητής καλεί τους δημιουργούς, τους πνευματικούς ανθρώπους να προσφέρουν τη βοήθεια τους για να σωθεί ο πολιτισμός, θεωρώντας σημαντικό το ρόλο τους, καθώς χάρη στην οξυμμένη κρίση τους μπορούν να εμβαθύνουν στα επιτεύγματα του παρελθόντος και να αγαθήσουν τις αιώνιες αλήθειες και αξίες.

Κοινό στοιχείο και των δύο ποιητών είναι η πίστη στην αναγέννηση της Ελλάδας δίνοντας έμφαση στο ρόλο των αξιών της εθνικής μας παράδοσης για την υλοποίηση του οράματός τους. Ωστόσο, ενώ ο Παλαμάς θεωρεί ότι πρωταρχικά ο Θεός θα συντελέσει στη νεκρανάσταση της Χώρας, ο Σικελιανός αναδεικνύει τη σημασία του συλλογικού αγώνα όλων των Ελλήνων και ιδίως των πνευματικών ανθρώπων, χωρίς να υποτιμά και το ρόλο των σωματικών και υλικών δυνάμεων («με γόνα και με στήθος»).